

Катерина Василівна ДУЗЯК

студентка, Державний податковий університет

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-4988-9089>

e-mail: katyaduziak@icloud.com

Тетяна Петрівна ЯЦИК

к.ю.н., доцент, Державний податковий університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4207-4633>

e-mail: zvezda171088@gmail.com

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ ЯК ПОЗИТИВНА ПРАКТИКА ДЛЯ УКРАЇНИ

У статті детально розглянуто сутність поняття «фінансові розслідування». Виокремлено ключові завдання фінансового розслідування, що включає збір, порівняння й аналіз усієї наявної інформації в цілях сприяння кримінальному переслідуванню і позбавлення злочинців їх доходів і засобів скоєння правопорушення, і визначено його принципи. Розглянуто організаційні моделі для розподілу повноважень між фіскальними та контролюючими органами з боротьби з фінансовими правопорушеннями у різних країнах. Детальніше звернено увагу на досвід таких країн, як: Італії, США, Великої Британії, Данії, Норвегії, Ірландії, Нідерландах, Португалії, Німеччини, Швейцарії, Канади. Наголошено, що у світлі аналізу міжнародного досвіду проведення фінансових розслідувань можемо виокремити, що така практика має значний потенціал для України у контексті боротьби з економічною злочинністю та забезпечення фінансової стабільності. Міжнародний досвід надає цінні інструменти та методи для ефективного розслідування економічних правопорушень, використання передових технологій та міжнародного співробітництва, однак важливо враховувати специфіку української ситуації та адаптувати зарубіжний досвід до внутрішніх потреб та реалій країни. Застосування міжнародного досвіду у сфері фінансових розслідувань може стати важливим кроком на шляху до покращення фінансової безпеки України та зміцнення правової держави.

Ключові слова: фінансові розслідування, економічна злочинність, правопорушення, міжнародний досвід

ВСТУП

Міжнародний досвід проведення фінансових розслідувань є важливим джерелом знань та позитивного досвіду для України в контексті боротьби з економічною злочинністю та забезпечення фінансової стабільності країни. Фінансові розслідування в інших країнах часто відображають передові практики, які може бути успішно адаптовано та впроваджено в українські реалії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання особливостей міжнародного досвіду проведення фінансових розслідувань як позитивної практики для України досліджували в загальних аспектах такі вітчизняні науковці: В.О. Гнесь, Г.В. Капленко, А.Р. Клітинська, О.Ю. Ніпаліді, С.І. Лепський, С.С. Чернявський та ін.

МЕТА дослідження – особливості міжнародного досвіду проведення фінансових розслідувань як позитивної практики для України в умовах сучасної практики.

РЕЗУЛЬТАТИ

Для ефективного виявлення та розслідування правопорушень у фінансовій сфері необхідне проведення аналізу фінансової інформації, яка є предметом економічних правопорушень, що сьогодні отримало назву «фінансові розслідування». Т.О. Кучмій доречно відзначає, що «сучасна практика протидії економічній злочинності неможлива без застосування зарубіжного досвіду з виявлення та розслідування цього виду правопорушення. Фінансові розслідування займають значне місце у забезпеченні економічної безпеки держави» [1, с. 159].

Зважаючи на зростаючий ризик проникнення в легальну економіку через організовану злочинність, фінансове розслідування є важливим інструментом сучасного та ефективного реагування на злочинні агрови, включаючи фінансування тероризму, відмивання коштів та складні корупційні правопорушення. Фінансове розслідування по суті своїй є аналізом, «звідки» беруться гроші, «як» вони рухаються та «куди» вони використовуються [2, с. 152].

Відповідно до Рекомендації FATF та пояснювальної записки до рекомендації FATF термін «фінансове розслідування» означає дослідження фінансових відносин, пов'язаних зі злочинною діяльністю з метою:

- встановлення обсягу злочинних мереж та/чи рівня злочинності;
- встановлення та відстеження злочинних доходів, коштів терористів чи будь-яких інших активів, які підлягають чи можуть підлягати конфіскації;
- подання доказів, які може бути використано у кримінальному переслідуванні.

У загальному значенні фінансові розслідування тлумачать як збирання, закріплення, всебічний розгляд, вивчення фінансової звітності та відстеження фінансових операцій, що спрямовано на виявлення протиправних діянь, пов'язаних з отриманням, використанням або розподілом фінансових ресурсів, наприклад, підробка цінних паперів або грошей, відмивання грошей, шахрайство з кредитними картками, порушення податкового законодавства тощо [3, с. 10].

Водночас завдання державних органів, які займаються фінансовими розслідуваннями, повинні включати не лише забезпечення економічної безпеки держави, профілактику, виявлення й попередження правопорушень та адміністративних правопорушень, вчинених в економічній сфері, зокрема корупційних правопорушень, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинно

чинним шляхом, тощо, а й охоплювати значно ширше коло завдань у сфері боротьби із злочинністю [3, с. 13].

Так, ключовими завданнями фінансового розслідування є:

1) виявлення злочинних доходів, розшук активів і застосування процедури конфіскації активів із застосуванням заходів забезпечення, таких як зупинення / арешт (за наявності підстав), зокрема:

– встановлення походження коштів або інших активів, отриманих від або пов'язаного з протиправною діяльністю;

– відстеження руху грошових коштів або інших активів, пов'язаних з протиправною діяльністю;

– встановлення місцезнаходження, переміщення, зміни форми (перетворення) активів, а так само набуття, володіння або використання коштів чи інших активів, одержаних внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння;

– встановлення активів для майбутньої конфіскації.

2) ініціювання досудових розслідувань у кримінальних провадженнях стосовно відмивання коштів (за наявності підстав), зокрема:

– встановлення методів приховання чи маскуванню незаконного походження коштів або інших активів;

– розкриття фінансових і економічних організованих структур, підриг транснаціональних злочинних зв'язків і отримання інформації про види та характер злочинних схем (рекомендації FATF);

– встановлення осіб, які володіють такими коштами, активами або правами на такі кошти або активи [4, с. 16-17].

Фінансове розслідування включає збір, порівняння й аналіз усієї наявної інформації в цілях сприяння кримінальному переслідуванню і позбавлення злочинців їх доходів і засобів скоєння правопорушення. Уміння правоохоронних органів проводити фінансові розслідування та наявність доступу до фінансової та іншої інформації життєво важливе для ефективного боротьби з відмиванням грошей, правопорушеннями, що йому передують і правопорушеннями, пов'язаними із фінансуванням тероризму. Такі розслідування зазвичай ведуть до виявлення інших, раніше невідомих правопорушень, а також активів, які придбано на доходи від злочинної діяльності, а отже, можуть підлягати конфіскації [5, с. 241].

Основні принципи фінансового розслідування [4, с. 17-18]:

– необхідність слідувати за рухом грошей та/або інших активів, шляхом проведення зіставлення фактів, звідки прийшли грошові кошти/активи, хто їх отримав, коли вони були отримані та як збережені або вкладені;

– забезпечення конфіденційності, використання відкритих та закритих джерел інформації з дотриманням обмежень та процедур, визначених законодавством;

– професіоналізм, забезпечення проведення фінансового розслідування слідчими, детективами, оперативними працівниками, зокрема спеціально підготовленими, водночас фінансові розслідування ґрунтуються на спеціалізованому аналізі документів, до яких належать облікові записи, фінансова звітність, банківська інформація, дані про нерухомість, про рух грошових коштів, пов'язаних з фінансовими правопорушеннями, та охоплюють всю інформацію, отриману як з внут-

рішніх і зовнішніх джерел, так і в ході проведення оперативно-розшукових та/або слідчих дій;

– системність підходів: залежно від виду та характеру фінансового правопорушення предмет фінансового розслідування розглядається як система взаємозв'язаних елементів, та виявляються зв'язки між ними;

– об'єктивність в його проведенні: базу проведення фінансового розслідування повинна служити достовірною і об'єктивною інформацією, а висновки повинні ґрунтуватися відповідними кількісними (аналітичними) розрахунками;

– адекватність методів та інструментів проведення фінансових розслідувань сучасним тенденціям, адже світова фінансова система перебуває у постійному розвитку, впроваджуються нові технології, застосовуються різні фінансові системи і платіжні засоби. У таких умовах слід застосовувати найбільш новітні засоби та інструменти у розслідуваннях, міжнародний досвід, застосовувати інноваційні технології.

Слід відзначити, що лідер практики надання послуг у сфері криміналістики та глобальної ініціативи з фінансової кризи в рамках діяльності Deloitte Transactions та Business Analytics LLP, Ентоні де Сеніс під «фінансовими правопорушеннями» визначає такі правопорушення: від шахрайства до електронних злочинів, від відмивання грошей до хабарництва та корупції, від зловживання ринком та інсайдерської торгівлі до санкцій. Всі ці форми фінансової злочинності мають загальний знаменник: гроші [6, с. 115].

Враховуючи важливість розслідування правопорушень у сфері фінансів, в юридичній літературі виділяють такі організаційні моделі щодо розподілу повноважень між фіскальними та контролюючими органами з боротьби із фінансовими правопорушеннями у різних країнах:

– *модель 1*: фіскальна служба відповідає за керівництво і проведення розслідувань – застосовується в Австралії, Канаді, Німеччині, Греції, Індії, Ірландії, Кореї, Новій Зеландії, Південній Африці, Швейцарії, Великій Британії і США;

– *модель 2*: фіскальна служба відповідає за проведення розслідувань під керівництвом генерального прокурора – застосовується в Австрії, Чилі, Нідерландах, Португалії, Швеції, Іспанії і США. Нині в Іспанії розслідування податкових правопорушень проводиться під керівництвом допитуючого судді;

– *модель 3*: спеціалізований орган, що не входить до фіскальної служби, однак знаходиться під наглядом Міністерства фінансів і відповідає за проведення розслідувань – застосовується у Великій Британії, Греції, Грузії, Ісландії, Литві, Казахстані, Туреччині;

– *модель 4*: поліція або прокуратура відповідають за проведення розслідувань – застосовується у Бельгії, Чехії, Данії, Фінляндії, Франції, Японії, Люксембурзі, Мексиці, Норвегії, Словаччині і Словенії [7, с. 169].

Загалом в іноземних країнах органам фінансових розслідувань відведено значне місце в системі національних правоохоронних органів. Тому, щоб чіткіше зрозуміти структуру і роль органів фінансових розслідувань іноземних держав, потрібно їх розглянути детальніше на прикладі окремих країн [7, с. 170].

В Італії розслідуванням фінансових правопорушень, включаючи податкові правопорушення, займа-

ється Фінансова гвардія. Вона проводить такі розслідування самостійно (незалежно) або під керівництвом Генерального прокурора. Такий розподіл повноважень відрізняє Італію від інших країн і він не входить ні до однієї з вищезазначених моделей [8, с. 78].

Фінансова гвардія Італії безпосередньо підпорядковується Міністерству економіки та фінансів. Вона виконує одночасно функції податкових, митних та прикордонних органів. Водночас Фінансову гвардію наділено специфічними повноваженнями податкової поліції, адже одним із її завдань є превенція і припинення валютних, фінансових та податкових правопорушень. У США питання розслідування фінансових правопорушень повністю належить до компетенції Міністерства фінансів. Зокрема, у структурі Міністерства фінансів створено Службу внутрішніх доходів, яка займається виявленням та розслідуванням фінансових правопорушень, та Службу боротьби з тероризмом і фінансової розвідки, до якої входять: Управління боротьби з фінансуванням тероризму і фінансовими правопорушеннями, Управління з контролю за іноземними активами та Мережа боротьби з фінансовими правопорушеннями [8, с. 79].

У Великій Британії є спеціалізований правоохоронний орган, який наділено деякими повноваженнями у сфері розслідувань фінансових правопорушень, а саме Служба з протидії організованій злочинності. Важливу роль у діяльності зазначеної служби відіграє аналіз фінансової інформації, що здійснюється як на стадії виявлення, так і на стадії розслідування правопорушень [9, с. 192].

У Данії та Норвегії кримінальними правопорушеннями податкового та митного законодавства займається поліція, оскільки податкову і митну служби в цих країнах не наділено правоохоронними функціями. Податкова та митна служба в Ірландії, Нідерландах, Португалії займаються розслідуванням правопорушень у зазначених сферах, а розслідування інших правопорушень в економічній сфері належить до компетенції поліції. У Німеччині та Швейцарії податкові та митні служби мають власні правоохоронні повноваження стосовно фінансових розслідувань. Королівська кінна поліція Канади виконує функції розслідування правопорушень, пов'язаних із контрабандою, шахрайством, розповсюдженням наркотичних засобів [8, с. 79].

ВИСНОВКИ

Список використаних джерел

1. Кучмії Т.О. Особливості проведення фінансових розслідувань: міжнародний аспект та можливість імплементації. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. Т. 31 (70). № 2. С. 159-162.
2. Горбенко Г. М., Користін О.Є. Щодо змісту фінансових розслідувань. *Збірник тез Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з нагоди відзначення Дня науки-2020 в Україні*. 2020. С. 152-157.
3. Чернявський С.С. Фінансові розслідування у сфері протидії легалізації злочинних доходів в Україні. *Методичні рекомендації*. Київ, 2017. 164 с.
4. Посібник щодо деяких аспектів здійснення фінансових розслідувань (дослідження фінансових відносин). URL: <https://cutt.ly/eNtEWPr>
5. Капленко Г.В., Гнесь В.О. Фінансові розслідування як передумова до забезпечення економічної безпеки України. *Збірник тез наукових доповідей II Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Львів, 2021. С. 239-242.
6. Ніпаліді О.Ю. Фінансові розслідування у національному та міжнародному вимірі. *Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід*. Тернопіль, 2019. С.114–117.
7. Волощук Р.С. Служба фінансових розслідувань в Україні: необхідність створення та організаційні моделі функціонування. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2015. № 1. С. 168-173.
8. Клітінська А.Р. Міжнародний досвід функціонування органів фінансових розслідувань. *Міжнародне співробітництво під*

З оглядом на вищевказане можемо стверджувати, що фінансове розслідування може бути інструментом досудового розслідування у кримінальних провадженнях стосовно кримінальних правопорушень, внаслідок вчинення яких одержано незаконні доходи, який полягає у дослідженні фінансових аспектів злочинної діяльності, зокрема шляхом проведення комплексу аналітичних та слідчих (розшукових) дій, спрямованих на виконання завдань кримінального провадження та здобуття доказів, які може бути використано у кримінальному судочинстві і вказують на масштаби злочинної діяльності, ідентифікують прибутки від такої діяльності, кошти, що використовуються для фінансування злочинної діяльності, а також інші активи, які підлягають арешту, спеціальній конфіскації чи конфіскації.

Порівнявши системи функціонування та організації органів фінансових розслідувань в різних іноземних країнах, варто зазначити, що немає єдиної моделі розподілу повноважень органів державної влади стосовно розслідування правопорушень як з організаційної, так і з функціональної сторони. Така відмінність пояснюється не тільки розбіжностями соціально-економічного і політичного життя країн, а також і тим, що схожі функції, які так об'єктивно потрібні в будь-якому сучасному суспільстві, можуть реалізовуватися через різні правові інститути і механізми відповідно до національних правових особливостей.

Так, у світлі аналізу міжнародного досвіду проведення фінансових розслідувань можемо виокремити, що така практика має значний потенціал для України в контексті боротьби з економічною злочинністю та забезпечення фінансової стабільності. Міжнародний досвід надає цінні інструменти та методи для ефективного розслідування правопорушень, застосування передових технологій та міжнародного співробітництва. Однак важливо враховувати специфіку української ситуації та адаптувати зарубіжний досвід до внутрішніх потреб та реалій країни. Для цього необхідно розробити комплексну стратегію впровадження передових практик фінансових розслідувань, залучення фахівців та експертів, а також створення відповідного законодавчого базису. Застосування міжнародного досвіду у сфері фінансових розслідувань може стати важливим кроком на шляху до покращення фінансової безпеки України та зміцнення правової держави.

час фінансових розслідувань. 2019. С. 78-79.

9. Лепський С.І. Зарубіжний досвід використання фінансових розслідувань у правоохоронній діяльності. *Право і суспільство*. 2014. № 2. С. 189-194.

10. Собкова Н.Д. Міжнародне співробітництво в галузі державного фінансового контролю. *Economy modern theories and improvement of world methods*. Finland, 2023. С. 93-96.

References

1. Kuchmii T.O. Features of conducting financial investigations: international aspect and implementation opportunities. *Scientific notes of V.I. Vernadsky Taurida National University. Series: Economics and Management*. 2020. Vol. 31(70). № 2. pp. 159-162.. [in Ukrainian].

2. Horbenko H.M., Korystin O.Y. On the content of financial investigations. *Collection of abstracts of the All-Ukrainian scientific and practical internet conference on the occasion of Science Day-2020 in Ukraine*. 2020. pp. 152-157. [in Ukrainian].

3. Cherniavskiy S.S. Financial investigations in the field of countering money laundering in Ukraine. *Methodological recommendations*. Kyiv, 164 p. [in Ukrainian].

4. Handbook on some aspects of conducting financial investigations (research of financial relations. URL: <https://cutt.ly/eNtEWpP> [in Ukrainian].

5. Kaplenko H.V., Hnes V.O. Financial investigations as a prerequisite for ensuring economic security of Ukraine. *Collection of theses of scientific reports of the II All-Ukrainian scientific-practical conference*. Lviv, 2021. pp. 239-242. [in Ukrainian].

6. Nipialidi O.Yu. Financial investigations in the national and international dimension. *Ukraine in the conditions of legal system reform: current realities and international experience*. Ternopil, 2019. pp. 114-117. [in Ukrainian].

7. Voloshchuk R.Ye. Financial Investigations Service in Ukraine: the need for establishment and organizational models of functioning. *Bulletin of Khmelnytskyi National University*. 2015. № 1. pp. 168-173. [in Ukrainian].

8. Klitinska A.R. International experience of functioning of financial investigation authorities. *International cooperation during financial investigations*. 2019. pp. 78-79. [in Ukrainian].

9. Lepskiy S.I. Foreign experience in the use of financial investigations in law enforcement activities. *Law and Society*. 2014. № 2. pp. 189-194. [in Ukrainian].

10. Sobkova, N.D. International cooperation in the field of state financial control. *Economy modern theories and improvement of world methods*. Finland, 2023. pp. 93-96. [in Ukrainian].

Kateryna DUZIAK

student, State Tax University

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-4988-9089>

e-mail: katyaduziak@icloud.com

Tetiana YATSYK

PhD in Legal Sciences, Associate Professor, State Tax University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4207-4633>

e-mail: zvezda171088@gmail.com

INTERNATIONAL EXPERIENCE IN CONDUCTING FINANCIAL INVESTIGATIONS AS POSITIVE PRACTICE FOR UKRAINE

This paper deals with the essence of the concept of «financial investigation». The key tasks of a financial investigation are highlighted. Thus, a financial investigation includes collection, comparison and analysis of all available information in order to facilitate criminal prosecution and deprive criminals of their income and means of committing an offense. The principles of financial investigation are defined. Organizational models for the distribution of powers between fiscal and regulatory authorities to combat financial crimes in different countries are considered. Attention is paid to the experience of such countries as: Italy, the USA, the UK, Denmark, Norway, Ireland, the Netherlands, Portugal, Germany, Switzerland, and Canada. The author emphasizes that, in the light of the analysis of international experience in conducting financial investigations, we can conclude that this practice has significant potential for Ukraine in the context of combating economic crime and ensuring financial stability. International experience provides valuable tools and methods for effective investigation of economic crimes, use of advanced technologies and international cooperation. However, it is important to take into account the specifics of the Ukrainian situation and adapt foreign experience to the domestic needs and realities of the country. The application of international experience in the field of financial investigations can be an important step towards improving Ukraine's financial security and strengthening the rule of law.

Keywords: financial investigations, economic crime, offenses, international experience